

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2024-4-01>

До питання про світоглядні основи давніх українських поетичних текстів: від «Слова о полку Ігоревім» до вертепної драми

On the Question of the Worldview Basis of Ancient Ukrainian Poetic Texts: From «The Tale of Ihor's Campaign» to the Vertep Drama

Павлюк Ігор Зиновійович,
*доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка
НАН України,
професор кафедри української преси
Львівського національного університету
імені Івана Франка, письменник
orcid.org/0000-0001-8698-3498*

Анотація. Світова гуманітарна наука попри розмаїті розмиті формулювання загалом розрізняє три світогляди (системи поглядів на життя, природу й суспільство: позитивістський, метафізичний та релігійний, у часопросторах яких існують мистецтва й техніка, зокрема, поезія (музика Логосу) – як вербальний вияв енергії душі, духу, краси-гармонії, єдності з Універсумом, знаково-символічним виявом котрих може бути і слово. Кожен зі світоглядів протягом розвитку, трансформації, набувши, кристалізував свої знаки, символи, коди, прагнучи в кінцевому підсумку стати міфом – тобто легендою (міф із мінорним завершенням), або ж казкою, яка завжди має щасливе завершення (міф-мажор). Кожен світогляд у ретро- та перспективі, так чи так претендуючи на статичну чи репродуктивну безсмертність у певних вертикалях часу та горизонталях простору, расово, класово,

гендерно, національно заангажований, сільський та міський тощо. А зі світоглядів окремих поетів твориться історіографія, історіософія нації, знання й відчуття про світ, засвіт, Всесвіт. У статті означено тенденції формування й динаміку трансформацій світоглядних концепцій (язичеської та християнської) давньої української поезії та її репрезентації у поезії різних вербалізованих змістоформ: від світоглядів творців текстів язичеських молитов, світогляду автора «Слова о полку Ігоревім» – до світоглядних основ різножанрової народної поетичної творчості (обрядові, рекрутські, солдатські, колискові пісні, голосіння, Вертепна драма), світогляду перших християнських поетів-полемістів, серед яких Іван Вишенський, Іван Величковський, Георгій Кониський, поет-філософ Григорій Сковорода. Акцентовано увагу на суто україномовній поезії на стику язичества та християнства, національних знаках, символах, міфологемах при формуванні та рекреатизації світоглядів творців поетичних текстів, їх реалізації у переспівах поетами пізніших часів, сучасними інтерпретаторами, експансії україномовних поетичних творів у загальносвітовий культурно-інформаційний простір.

Ключові слова: світогляд, позитивізм, метафізика, релігія, поезія, міфологія, народна творчість, язичеські молитви, християнські молитви.

Abstract. Global humanities, despite their diverse and often ambiguous formulations, generally distinguish three worldviews (systems of perspectives on life, nature, and society): positivist, metaphysical, and religious. These worldviews provide the temporal and spatial frameworks within which arts and technology, including poetry (music of the Logos), exist. Poetry, as a verbal manifestation of the soul's energy, spirit, beauty-harmony, and unity with the universe, serves as a symbolic representation of these worldviews, with the word often being their primary sign or symbol.

Each worldview, through its evolution and transformation, has crystallized its own signs, symbols, and codes, ultimately striving to become a myth: either a legend (a myth with a minor tone) or a fairy tale (a myth with a major tone that always ends happily). Over time, these worldviews, while claiming static or reproductive immortality across temporal verticals and spatial horizontals, are inevitably influenced by factors such as race, class, gender, nationality, and rural or urban contexts. From the individual worldviews of poets, historiography, historiosophy,

and a nation's understanding and perception of the world, the afterlife, and the universe are constructed.

This article identifies the trends and dynamics of the formation and transformation of worldview concepts (pagan and Christian) in ancient Ukrainian poetry and their representation across various verbalized poetic forms. These range from the worldviews of the creators of pagan prayers and the worldview of the author of "The Tale of Ihor's Campaign" to the foundational worldviews underlying diverse genres of folk poetic creativity (ritual, recruitment, soldiers' songs, lullabies, laments, and Vertep dramas). The article also explores the worldview foundations of the first Christian polemic poets, including Ivan Vyshenskyi, Ivan Velychkovskyi, Hryhorii Konyskyi, and the poet-philosopher Hryhorii Skovoroda.

Particular attention is paid to Ukrainian-language poetry at the intersection of paganism and Christianity, examining national symbols, signs, and mythologems in the formation and re-creation of the worldviews of poetic creators. The study further investigates how these worldviews have been reinterpreted by later poets, contemporary interpreters, and the expansion of Ukrainian-language poetic works into the global cultural and informational space.

Keywords: worldview, positivism, metaphysics, religion, poetry, mythology, folk creativity, pagan prayers, Christian prayers.

Постановка проблеми. Окремі наші предки вважали поетів язическими богами, а саму поезію – мовою богів, або ж вищим проявом молитви – тобто розмови з Усевишнім. Урешті, визначень поезії майже стільки, як і самих поетів. Світогляд особистостей виражався через поезію, а поезія ставала способом вираження світоглядних думок її творців та епохи, у якій вони жили-творили – зокрема, бароко. Щодо закодованості світоглядних моделей автора у формальні характеристики його поетичних текстів, то вони часто реально не взаємозв'язані, не взаємозалежні; у всіх часопросторах були апологети різних форм вірша: одні поети йшли за сучасним їм майнстрімом, інші були авангардистами форми, треті – андеграундом, ще інші придумували свої форми: розмаїті паліндроми, аквавірші тощо, до того ж сповідуючи ту іншу освідомлено сформовану чи спонтанну систему світоглядних координат. Хоча, звичайно, релігійні поети, як правило, приділяють більшу увагу духовному змістові твору, позитивісти – пошукові форми,

а метафізики – тому й іншому. А бунт у змісті й бунт у формі – це різні егрегори, не завжди цілісні, двоєдині. На цьому ми будемо іноді акцентувати у процесі аналізу творчості того чи іншого автора. Якщо реальна писемність з'явилася в Русі практично разом із прийняттям християнства, а «Слово о полку Ігоревім» написане білим віршем, то римований, строго ритмізований вірш з'явився в Україні практично із виникненням книгодрукування, книжного віршування, у кінця XV ст., із латинськими віршами Юрія Дрогобича, Павла Русина, тісно пов'язаний у другій половині XVI століття із заснуванням у нас академічних освітніх закладів, де поетику викладали як науку на основі власне «Поетики» Аристотеля, «Послання до Пізонів» Горация, які через латинь дійшли до тогочасної України, де існувало уже багато рукописів латинською, польською, давньоукраїнською, старослов'янською, церковнослов'янською мовами, а серед текстових поетів були латиномовні поети Микола Гусовський (прибл. 1470 – після 1533), Іван Туробінський (Рутинець) (1511-1575), Севастьян Кленович (прибл. 1550 – після 1602), Симон Пекалід (прибл. 1567 – після 1601).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Конкретні дослідження давньої української поезії у саме світоглядному аспекті практично відсутні, тому ми претендуємо на першовідкривацтво у цьому дискурсі, спираючись на фундаментальні публікації професорів В. Кречотеня [2], П. Білоуса, який, зокрема, вичерпно визначив особливості давньої української літератури у фундаментальному дослідженні «Історія української літератури XI–XVIII ст.» [1], основною з яких авторитетний дослідник вважає теоцентризм (грец. theos – Бог і лат. centrum – осереддя), а саме – пов'язаність писемної літератури з християнською релігією та церквою, адже їхні з'яви на наших землях тісно пов'язані між собою через поширення візантійсько-болгарських традицій, адаптації християнських творів для церковного життя тогочасної Русі, яка пропагувала нову для себе віру – християнство, яке через князя Володимира, як відомо, стало офіційною релігією Руської держави, освоївши через перекази місіонерів та переклади літописців рідною мовою з використанням кириличної абетки (однієї з двох абеток староцерковнослов'янської мови, що лягла в основу алфавітів слов'янських мов) просвітителів, проповідників християнства та, власне, перших перекладачів богослужбових книг братів Кирила та Мефодія, завдяки чому було духовно та ідеологічно засвоєно літературний пласт

ранньовізантійської доби (IV–VI ст.), апробований ще в Болгарії, і сприяло з'яві перших руських письменників, послуговуючись сучасним терміном для означення цього поняття, взірцем і вчителем письма для яких була Біблія, так чи інак перекладена доступними їм мовами. Симптоматично, що поетика на той час була науковою дисципліною, яку вивчали у перших освітніх закладах України, зокрема, в Києво-Могилянській колегії.

Постановка завдання. Першочерговим завданням нашого дослідження є визначення світоглядних парадигм давніх українських поетів через їхні тексти й навпаки, враховуючи панівні тогочасні світоглядні системи з їхніми знаками-кодами-символами, їхню взаємотрансформацію, межові стани між ними. Ми закономірно аналізуватимемо лише світогляди поетів, які творили давньоукраїнською, старослов'янською, у першу чергу – українською – мовами.

Виклад основного матеріалу. Одні письменники (літописці, тлумачі) зосереджувалися на тлумаченні Нового Завіту як екзегети (екзегетика давньогрецькою мовою від ἐξήγησις – означає «тлумачення, виклад» – розділ богослов'я, зайнятий тлумаченням біблійних текстів), які, природно, самі мали бути грамотними адептами християнського віровчення, продовжувачами апостольських діянь, місіонерами й поетами, адже тлумачення й «реклама» нової віри вимагала не лише букви, але й поетично-сакрального духу, означеного поезією у первісному значенні: від творення вербального образу – до творення релігії (звідки Ісус Христос, Будда – найбільші поети людства у сенсі «поет-творець», «поезія – творення») із її містичними, символічними, алегоричними (тобто магічними) маркерами.

Класичний приклад стихійного чи навмисного безавторства – народна поетична творчість, фольклор, зібраний, скажімо, у хрестоматії «Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості: Пісні, прислів'я, загадки, скоромовки: Для ст. шк. віку. [Упоряд, передм. та прим. Н. С. Шумади; худож. оформл. В. П. Вересюка. Упоряд. граф. матеріалу С. М. Музиченка]. Київ : Веселка, 1989. 606 с.», де матеріал організовано за такими тематично-типологічними розділами: «Обрядова пісенна творчість» (календарно-обрядові пісні, колядки, щедрівки, русальні та петрівчані пісні, купальські пісні, жниварські пісні), «Родинно-обрядові пісні» (весільні пісні, голосіння), «Епічні пісні» (думи, історичні пісні, пісні-хроніки, балади), «Родинно-побутова

лірика» (пісні про кохання, пісні про родинне життя, колискові пісні), «Соціально-побутові пісні» (козацькі пісні, чумацькі пісні, кріпацькі пісні, рекрутські та солдатські пісні, бурлацькі пісні, наймитські та заробітчанські пісні), «Пісні літературного походження» (коломийки), «Прислів'я та приказки», «Загадки», «Скоромовки».

Оформлюючи книгу моїх вибраних віршів, я вирішив упорядковувати їх за такими ж назвами розділів, адже легко уявити, що кожен поет пише також на означені вище теми: пісні про кохання, весільні пісні, колискові пісні, наймитські та заробітчанські пісні... Правда ж, не всі вірші стають піснями як вищим рівнем поезотворчості та поезореалізації. Навіть стверджуватиму, що за майже кожним текстом поетичної народної творчості стоїть реальний поет-автор, який не вказав свого імені над чи під ним створеним текстом із релігійних чи якихось інших світоглядних переконань, чи хтось викреслив його ім'я, прізвище з заздрості, чи в час створення того чи іншого вірша-пісні ще й прізвищ не було.

Але письменник у сучасному розумінні поняття-терміну (від апостола Луки, приміром, – до нашого Нестора Літописця) не був би письменником без авторського світогляду і, відповідно, авторського стилю, хоча своє ім'я середньовічні письменники-християни, літописці, як і тодішні іконописці, уникали ставити, щоби не грішити гріхом марнославства, хоча, починаючи з XI століття, автора писемного твору, книги сучасники вважали не творцем, навіть не співтворцем чогось сакрального, а просто виконавцем волі Господа, місіонером, постапостолом, де індивідуалізація самовираження змінювалася умілим підбором цитат і словесних формул зі Святого Письма, тобто наслідуючи стиль Біблії, тим же унеможливлюючи з'яву поета в сучасному значенні цього поняття – де саме індивідуальність із її життєтекстом (біографією), а не лише текстом, стають основою єдиного поетичного міфу, а сам поет стає ніби напівбогом чи демоном – яскраво проявиться в епоху романтизму в особі, наприклад, Джорджа Байрона, поляка Адама Міцкевича чи Тараса Шевченка. У протохристиянський період писаної (друкованої) поезії автор текстів мав дотримуватися тодішнього літературного канону, «літературного етикету» (термін Дмитра Лихачова), які, власне, і передбачали теоцентричний світогляд із його смиренням-каяттям, уподібненням твору молитві (розмові із Богом) чи Біблійному сказанню – історії Бога.

Яскравий вияв тогочасної поезії у драматичному полотні тексту (поетичної драми, драматичної поеми), як відомо, у нас репрезентований «Вертепом» (старовинний пересувний український театр, де ставили релігійні п'єси з новонародженим Ісусом Христом), який, як правило, мав свого автора (авторів), свідомо (щоби не бути марнословним) чи несвідомо не названого. Сюжети різдвяних вертепів приблизно однакові – євангельські з суспільно-політичним сучасним вертепові тлом: біблійний цар Ірод дізнається від волхвів, що народився Ісус Христос, якого він сприймає як реального суперника-претендента на свій престол.

Дохристиянські «священники» (волхви) природно були й на наших праслов'янських землях як, за великим рахунком, репрезентанти канонізованих у суспільстві полі- чи монорелігійних уявлень, ритуалів і практик.

Але саме у Вертепі волхви зустрілися з Христом, першими привітавши народженого Ісуса – символ нової релігії (християнства) і передали йому, так би мовити, повноваження, зримо не протестуючи проти Христа, найбільшим ворогом якого став не служитель культу, а земний цар Ірод, який, бажаючи позбутися суперника, кличе воїнів і наказує йому повбивати всіх дворічних дітей у Вифлеємі, не знаючи, хто із них реальний Месія. Дійові особи Вертепу (Смерть, Жид, Москаль, Звіздар тощо) діляться на тих, хто на боці Добра (Христа), а хто на боці зла (Ірода) і борються між собою.

Прикметно те, що традиція вертепництва збереглася і до сьогодні. Автором поетично-драматичного «Вертепу», інсценізованого в епоху його відродження в сучасній Україні випало бути й мені: «Ще такого далекого і до щему близького 1988 року написав я цей Вертеп на прохання моїх друзів – студентів факультету журналістики Львівського державного університету імені Івана Франка, де я тоді вчився. Вони поставили його у Львові. Нас запрошували з ним у Таллінн... Маємо купу зафотографованих вражень із тих поїздок. У 2010 році режисер Львівського драматичного театру імені Лесі Українки заслужена артистка України Людмила Колосович попросила в мене дозволу поставити його на сцені, де він і йшов кілька років, реалізуючись паралельно у дитбудинках, дитячих лікарнях тощо. Цьогоріч до мене на Фейсбук написав священник із села Тернопільської області, попросивши

дозволу поставити Вертеп з молоддю села... Я щасливий, що мій вертеп пішов у люде во славу Божу» [3].

Дійові особи Вертепу могли дещо варіюватися, по-іншому називатися (наприклад Козак міг стати Стільцем, Запорозький гетьман – Воїном тощо), але в основі це були: два ангели, три пастушки, князі (азіатський, африканський, європейський), Запорозький гетьман, Цар Ірод, Чорт, Жид, Внук Стільця, Смерть, Звіздар... новонароджений Христос із Його Мамою Марією... А вже сама поетика Вертепу дійсно залежала від ритму того чи іншого століття, літературного напрямку тощо.

Ось для порівняння контенту і поетики уривки із Вертепу XVIII століття (запис М. Маркевича здійснений у 40-х роках XIX ст.) і «Вертепу», створеного мною та інсценізованого у 1989 році:

1. із вертепної драми XVIII століття:

* * *

Пономар (говорить)

Возстаніте од сна і благо сотворіте

Рождшагося Христа повсюду возвістіте;

Сіє вам, людіє, охотно глаголю,

І благословіте: піду да подзвоню.

Підходить до дзвона, що висить на нижньому поверсі, і дзвонить, В цей же час на верхньому поверсі з обох боків висовуються дві запалені свічки і освітлюють місце, де повинна бути колиска з новонародженим спасителем; над цим місцем світло, але ні дитяти, ні матері не видно.

Хор

Ангели, знижайтеся,

Ку землі зближайтеся,

Бог-господь, которий з нами

Днесь, од віка він був з нами,

Славой неба престопольні,

Всі язиці претолиці,

Веселітеся, радуйтеся,

Яко з нами бог.

Небом земля сталася,

*Як бога дождалася;
Де творець архангелов,
Там треба і ангелов.
Славой неба престопольні,
Всі язиці претолиці,
Веселітеся, радуйтеся,
Яко з нами бог.
Як люцифер спав з неба,
То там святих людей треба,
Щоб поповнить паденіє
Довжно Христу рожденіє.
Славой неба престопольні
Всі язиці претолиці,
Веселітеся, радуйтеся.
Яко з нами бог.
Бог сьогодні рождається,
Небом земля сповняється,
Трепещуть архангели,
Служать йому всі ангели.
Славой неба престопольні
Всі язиці претолиці,
Веселітеся, радуйтеся,
Яко з нами Бог [3].*

2. із вертепної драми авторства Ігоря Павлюка:

* * *

*«Заходить Гетьман.
ГЕТЬМАН
Ой зачекайте,
Що то за мова?
Дитина Божя?
Чи ідол знову?
Нам допоможе...
Чи може, може?..
1-й АНГЕЛ
Ну чого б не допоміг?*

(Лагідно)

*Говори, не візьмеш гріх,
Бо ласкавий він без міри.
Чи нема у тебе віри?*

ГЕТЬМАН

Як лилася кров червона
Під церков руїни,
Бились з ворогом до скону,
Плакала Вкраїна,
Нерозумний, без поради,
З лихої недолі
Я ступив на стежку зради
Підлої, низької...
*(У важкій задумі замовкає на хвилю
і продовжує з гірким болем)*

Через мене, Боже милий,
У народу рвуться жили.
Ой тяжка моя покута,
Гірше вже не може бути.
Поколінням вже десятим
Годі голову підняти.

2-й АНГЕЛ

Та не даремно, ні
Той первородний гріх
Мов камінь, впав
На серце України.
Грішили й інші,
Перші, на Дніпрі,
Порозкидавши чорні домовини.
Ті, атомні...

Та я сповню ласку Божу
І хоч зараз допоможу.
Ти від нині не проклятий
І про це всі мають знати.
Хай Дитя й земна Богиня
Помагають тобі нині.

1-й АНГЕЛ

*Ну а зараз у дорогу!
(До пастушків)
Йдіть поклін складіть до Бога!
(До гетьмана)
Від народу.
Всім кажіть.
Знайте, Ірод знов не спить!*

*Дзеленчать дзвіночки, чути колядки, на сцену виходять князі,
Гетьман, Рухівець, пастушки, Звіздар» [3].*

Як бачимо, при реальній тотожності сюжету і майже всіх дійових осіб (із ідеологічною поправкою на соціальний контекст) мова текстів цих вертепних драм – різна, бо українська мова XVIII і кінця XX століть закономірно відрізняються, бо власне вертепна драма як художній текст складена із двох частин: 1) євангельського сюжету про народження Ісуса Христа; 2) сатирично-побутової інтермедії на основі місцевої культури, історичних реалій часу творення вертепного дійства. Тому у Вертепі – драмі із релігійним егрегором інтегрується святе і грішне, сакральне та ідеологічне, метафізичний (подекули навіть позитивістський) та релігійний світогляди. В Україні вертеп знали ще з 1586 року, звідки він поширився у Великоросію, Білорусь. Вертепи різних часів (тексти вертепної драми дійшли до нас лише з другої половини XVIII століття) мають різні ідеологічні матриці, які марковані присутністю у них різних дійових осіб. Таку, приміром:

1) дійові особи вертепної драми XVIII століття: «Пономар, ангели, пастухи, Ірод, Тілохранитель Ірода, Три східні царі, Сатана, Смерть, Рахіль (у єврейському вбранні, з дитиною на руках), Воїни».

2) із вертепної драми кінця XX століття (автор – Ігор Павлюк.): «Два ангели, Три пастушки, Князі (азіатський, африканський, європейський, Запорозький гетьман, Цар Ірод, Чорт, Жид, Внук Стрільця, Смерть, Звіздар».

Оце ж і є характерний приклад поєднання в поетиці позитивістського метафізичного та релігійного світоглядів, адже тут присутні ідеологічні (позитивістські) тогочасні символи – Князі, Запорозький гетьман, Січовий Стрілець, позитивістсько-метафізичний Ірод, позитивістсько-метафізично-релігійна Смерть.

У Вертепі, до речі, нема реально язических мотивів, він наскрізь світоглядно християнський, на відміну від світоглядно язического «Слова

о полку Ігоревім», яке, до речі, чимало дослідників вважають підробкою початку 19 століття («Слово о полку Ігоревім»: давньоукраїнський епос чи підробка?» (<https://www.youtube.com/watch?v=-Gw4hIe4U7g>), або ж сумніваються в його оригінальності – див. дослідження «Білоус П. Світло «Слова про Ігорів похід»: нарис. Житомир : ФОП Худяков О. В., 2021. 148 с.» на сторінці 33, зокрема, зазначає: «Очевидно, знайдений у Спасо-Ярославському монастирі рукопис «Слова» – міф, а катерининський список – також підробка, яку Мусін-Пушкін змушений був подати на вимогу царичі задовго до публікації тексту».

Але ми не будемо тут зупинятися на цій проблемі, дивлячись на нього як на оригінальний текст, умовно абстрагуючись від часу його написання анонімним (не знайденим) автором.

Хоча творчість у давньому українському письменстві загалом була анонімною, маємо виразні творчі індивідуальності: Іван Вишенський, Іван Величковський, Георгій Кониський, Григорій Сковорода, чії біографії (життєтексти) і самотутні тексти дійшли до нас через «чужинецькі впливи», трансформацію та адаптацію фольклорних елементів, тобто співтворчість із народною словесністю.

Висновки. Давньоукраїнська поезія як духовно-душевна система закономірно виробляла, закріплювала, трансформувала свої, автентичні, формально-змістові моделі, тропи, які у свою чергу знаходили органічно «свої» знаки, символи, коди для творення національно детермінованих образів, субміфів у загальній християнській доктрині: хрест (символ смерті і воскресіння), Іуда – символ зради... «Єрусалим – символ доцентрового руху душі і тіла; Гріб Господній – духовна мета дороги, зосередженість духовної сили, центральне святе місце, досягнення якого і поклоніння якому є кульмінацією всієї мандрівки; святі місця – сакральні опори, на яких тримається оповідь про Ісуса Христа; собор – символ світобудови; монастир – осередок благочинності, відданості вірі, молитви; хрест – символ одночасного руху «по горизонталі» – до Святої Землі, «по вертикалі» – до небес, духовного осягнення Бога» [1]. Разом із тим давньоукраїнська поезія, як і кожна література всіх часів і народів, мала свої соціальні ангажування у систему тих понять та образів, у яких і з яких вона творилася, формувала свою художню публіцистичність, своє семантичне поле, детерміноване жанром, напрямом – як у паломницьких творах образ дороги, шляху – у світ, до Бога, до себе, бо «Царство Боже всередині нас».

Список використаних джерел:

1. Білоус П. Історія української літератури XI-XVIII ст.; навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
2. Крекотень В. Київська поетика 1637 року. Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI-XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1981. 264 с.
3. Вертеп Ігоря Павлюка (сценарій; відео). URL: <http://zolotapektoral.te.ua/vertep-ihorya-pavlyuka-stsenarij-video/>

References:

1. Bilous P. Istoriiia ukrainskoi literatury XI-XVIII st.; navch. posib. Kyiv : VTs «Akademiiia», 2009. 424 s.
2. Krekoten V. Kyivska poetyka 1637 roku. Literaturna spadshchyna Kyivskoi Rusi i ukrainska literatura XVI-XVIII st. Kyiv : Naukova dumka, 1981. 264 s.
3. Vertep Ihoria Pavliuka (stsenarii; video). URL: <http://zolotapektoral.te.ua/vertep-ihorya-pavlyuka-stsenarij-video/>